

AIDWATCHRAPPORTEN 2024

SAMMANFATTNING

För mer än femtio år sedan åtog sig världens höginkomstländer att bidra med minst 0,7 procent av BNI i internationellt bistånd. Trots uppmaningar från FN att skyndsamt leva upp till internationella biståndsåtaganden, visar en analys att EU:s bistånd misslyckas både med att nå nivåmålet och med att prioritera stödet till länderna med störst behov. Mer än en femtedel av EU:s bistånd uppfyllde inte de grundläggande kriterierna för officiellt utvecklingsbistånd (ODA), enligt AidWatch-rapporten 2024.

Biståndets nivå

EU:s bistånd minskade från 0,56 till 0,51 procent av unionens sammanlagda bruttonationalinkomst (BNI) år 2023. EU-medlemsstaternas bistånd minskade med sammanlagt över 2,3 miljarder euro, och gick på så sätt emot trenden globalt eftersom det globala biståndet ökade svagt 2023. Glappet mellan det nästan 50 år gamla åtagandet om 0,7 procent av BNI i bistånd, och det sammanlagda EU-biståndet sedan dess har resulterat i en "biståndsskuld" på över 1 200 000 000 000 euro till utvecklingsländerna.

Stödet till Ukraina fortsätter öka – biståndet till de minst utvecklade länderna minskar

De geografiska områden där EU:s stöd ökar är Ukraina med närområde. Framförallt var det Europeiska utvecklingsbanken (EIB) som ökade sin långivning till Ukraina. EIB:s stödpaket till Ukraina har gått från runt en miljard euro till nästan det tjugodubbla på bara ett par år, och är den främsta anledningen till att biståndet till Ukraina fortsätter öka så kraftigt.

I de minst utvecklade länderna enligt FN:s definition finns många av de människor som drabbas hårdast av klimatförändringar, krig och konflikter, växande skuldbördor och hot mot livsmedelsförsörjningen. EU:s bistånd till dessa länder visar enligt EU-rådslutsatser från juni 2024 en svag men tydlig minskning från 0,12 procent av BNI 2020 till 0,11 år 2021 och 0,10 procent av BNI 2022. Siffrorna för 2023 är ännu inte publicerade, men med tanke på att EU-länderna minskade sitt bilaterala bistånd är chansen till en ökning 2023 mycket liten. Många av dessa länder har också låg ranking i FN:s Human Development Index. AidWatchrapporten jämför EU:s bistånd till partnerländer med högre respektive mycket låg ranking i Human Development Index och synliggör att EU:s bistånd i mer än dubbelt så hög utsträckning går till länderna med högre HDI ranking jämfört med lägre.

Urholkningen av biståndet

Rapporten undersöker urholkningen av EU:s bistånd, och totalt 23 procent av redovisade kostnader uppfyller inte ett eller flera av grundkriterierna i den fastslagna definitionen av officiellt bistånd. Rapporten analyserar följande typer av kostnader som inkluderas i givarländernas biståndsstatistik trots att de inte uppfyller de grundläggande kriterierna:

- **Inhemsk flyktingkostnader som internationellt bistånd.** EU:s medlemsstater rapporterar nästan lika stor andel sådana kostnader av biståndet som 2022, trots minskningen av det faktiska antalet nyanlända flyktingar undan kriget i Ukraina. Urholkning: 16,9 procent av EU-ländernas bistånd 2023.
- **Schablonkostnader för utländska studenter på universitet i givarländerna.** Urholkning: 3,5 procent av EU-ländernas bistånd 2023.

- **Dubbelräkning av risken i samband med lån och skuldavskrivningar.**
Urholkning: 0,03 procent av EU-ländernas bistånd 2023.
- **Övervärdering av gåvoandelen i utvecklingslån och privatsektorinstrument.**
Urholkning: 2,6 procent av EU-ländernas bistånd 2023.

Effektiviteten påverkas när utvecklingsmålen inte är huvudsyfte

Uppgiften att fler än en av fem biståndskronor inte följer biståndsdefinitionen är en låg uppskattning. Rapporten tittar också närmare på ytterligare områden inom biståndet där risken är hög att utvecklingsmål inte blir huvudsyftet och där effektiviteten påverkas av att fokus förskjuts mot andra politikområdens mål, t.ex. givarländernas ekonomiska, säkerhetspolitiska eller migrationspolitiska intressen. Mer transparens och granskning behövs för att avgöra om EU-medlemsstaternas bistånd på dessa "högriskområden" verkligen överensstämmer med biståndets mål och kriterier.

EU-institutionernas ger en andel av sitt bistånd som ligger klart över EU-genomsnittet till högriskområden där det finns en risk att biståndet politiseras, såsom migrationshantering eller säkerhetssektorstöd.

EU:s stöd till jämlikhet och jämställdhet försämras

Rapporten har tittat på områden där biståndet spelar en unik roll för att förstärka resurserna till ökad jämlikhet och jämställdhet för minskad fattigdom. På de flesta av dessa områden rör sig finansieringen inte alls i riktning mot EU:s gjorda åtaganden. I årets AidWatch-rapport lyfts bland annat följande exempel:

- Länder med låga nivåer av mänsklig utveckling enligt FN:s Human Development Index (HDI) får mindre av EU:s bistånd än länder som mäter högre på HDI-skalan, och utvecklingen går åt fel håll när det gäller hur EU tar hänsyn till dessa ojämlikheter mellan länder.
- Över två tredjedelar av EU:s och medlemsstaternas bilaterala bistånd inriktade sig inte på ökad jämställdhet eller rapporterade inte om jämställdhetsfokus överhuvudtaget.
- Endast 3 procent av det bilaterala biståndet var inkluderande när det gäller personer med funktionsnedsättning.
- Och medan ytterligare klimatfinansiering är mycket nödvändig, avsätter EU och medlemsstaterna inte ny och additionell finansiering för omställning, klimatanpassning och klimatskadehantering, och därmed avleds biståndsmedel från andra avgörande mål för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.

Dessutom riskerar en brist på samstämmighet i EU-medlemsstaternas bredare utvecklingspolitik att undergräva biståndets resultat.

Trots dessa dystra slutsatser finns det några anledningar att vara hoppfull: senaste rådslutsatserna från Europeiska unionens råd betonar vikten av att uppfylla 0,7% - åtagandet, och den fjärde internationella konferensen om finansiering för utveckling i juni 2025 erbjuder möjligheter att ta ut en ny riktning för EU och leva upp till åtaganden om biståndets nivå, om effektivt utvecklingssamarbete, såväl som andra globala finansieringsfrågor för en hållbar och rättvis värld. Dock krävs akuta åtgärder om EU:s bistånd ska kunna leverera sina långvariga löften till människor i fattigdom och under förtryck.

Definitionen av offentligt utvecklingsbistånd

Rapporten analyserar typer av kostnader som inte uppfyller grundkriterierna för bistånd:

- 1) överföringar till länder eller institutioner på listan över godkända biståndsmottagare,
- 2) med offentliga medel,
- 3) som motsvarar en gåva
- 4) och som sitt huvudsyfte har ekonomisk utveckling och mänsklig välfärd i utvecklingsländer.

Kostnader som redovisades som bistånd 2023 men ligger utanför minst ett av de kriterierna bör inte rapporteras som bistånd. Alternativt behöver givarländer besluta om ändrade regler och system för dessa kostnader.

Rekommendationer till EU:s medlemsstater

Dessa rekommendationer riktar sig från CONCORD Europa till samtliga EU:s 27 medlemsstater. Rekommendationerna syftar till att förbättra kvaliteten och effektiviteten i EU:s bistånd och säkerställa att det verkligen bidrar till hållbar utveckling och minskad fattigdom.

Eftersom EU:s och medlemsstaternas brister i att leva upp till åtaganden om biståndets nivå, kvalitet och grundkriterier beror på politik, system och regelverk på både nationell, europeisk och multilateral nivå så innehåller årets AidWatchrapport också förslag under varje rekommendation för hur medlemsstaterna kan agera på var och en av de nivåerna.

EU:s medlemsstater bör:

- **Öka biståndet:** EU:s medlemsstater bör snabbt öka sitt bistånd till minst 0,7 % av BNI och säkerställa att klimatfinansiering tillkommer utöver denna nivå.
- **Respektera de grundläggande kriterierna för utvecklingsbistånd:** Medlemsstaterna bör inte rapportera kostnader som avviker från OECD DAC:s kriterier för bistånd. Detta gäller bland annat kostnader för flyktingar i givarländer, studentkostnader och skuldavskrivningar.
- **Säkerställa att biståndet styrs av människors intressen i partnerländerna:** Allt bistånd bör drivas av behov och prioriteringar från människor i fattigdom och inte av givarländernas egna intressen. Detta inkluderar att öka transparensen och inte binda biståndsavtal till krav på upphandling från företag i givarlandet.
- **Maximera biståndets potential att minska fattigdom och ojämlikhet:** Biståndet bör riktas mot de länder och situationer där störst behov och potential för utsatta människor att stärka sina rättigheter finns, med särskilt fokus på människor i konfliktsituationer och i de, enligt FN, minst utvecklade länderna (MUL).
- **Sätta jämlikhet och jämställdhet i centrum för fattigdomsbekämpningen:** Biståndet bör främja jämlikhet och säkerställa att alla dimensioner av jämlikhet beaktas, inklusive genus och funktionshinder.
- **Öka klimatfinansieringen till de mest utsatta människorna och länderna:** Medlemsstaterna bör öka andelen klimatfinansiering som går till anpassning och till att hantera förluster och skador.
- **Ge bistånd i form av bidrag, inte lån:** Bistånd bör ges som bidrag snarare än lån, om inte en hållbarhetsbedömning visar att lån är hållbara.
- **Gör biståndsregelverket mer inkluderande:** Ansvar för att fastställa internationella biståndsregler bör överföras från enbart givarländerna i OECD DAC till en oberoende instans med full delaktighet från mottagarländerna.

- **Säkerställa en samstämmig politik för finansieringen för hållbar utveckling:**
Medlemsstaterna bör införa rättvisa och progressiva internationella skatteregler och stödja skapandet av ett ramverk för skuldkrishantering under FN:s ledning.

Sveriges bistånd ökar – eller minskar

Sveriges bistånd var 0,91 procent av BNI 2023, vilket innebär en ökning jämfört med 2022, då andelen av BNI var 0,89 procent. Räknat enligt utbetalningar per år, så skulle Sverige istället hamna på cirka 0,87 procent av BNI, det vill säga en minskning av biståndet från 2022. Innan 2018 beräknades biståndsstatistiken enligt utbetalningar per år, numera redovisas lån och krediter i sin helhet det år de ställs ut.

Skillnaden handlar alltså om hur fleråriga krediter redovisas, inte om att biståndet faktiskt ökar. För Sveriges del är det en flerårig skuldsedel för kärnstöd till Globala miljöfonden på 4,13 miljarder som ökar Sveriges nivå i DAC-statistiken för 2023. Detta kärnstöd utlovades redan inför FN-konferensen Stockholm +50 år 2022 men krediten ställdes ut följande år.

OM RAPPORTEN

Sedan 2005 ger CONCORD Europa ut en årlig AidWatch-rapport som granskar och ger rekommendationer kring EU:s och medlemsstaternas bistånd. CONCORD Sverige bidrar varje år till rapporten med en analys av trender i Sveriges internationella bistånd. Rapporten syftar till att hjälpa EU:s beslutsfattare att fatta välgrundade beslut för att tillhandahålla tillräckliga resurser för att nå de Globala målen trots överlappande globala kriser, och för att förbättra transparensen och kvaliteten i EU:s internationella bistånd.

Rapporten innehåller också landsidor med analyser och rekommendationer för varje EU-land inklusive Sverige. Sverigesidans rekommendationer bygger bland annat på [rekommendationer](#) från CONCORD Sveriges medlemmar i samband med framtagandet av regeringens reformagenda för biståndet, samt avsnittet om bistånd och finansiering i rapporten [Barometer 2024](#).